

DIALOGURI TERAPEUTICE: PE MARGINEA RESTAURĂRII UNUI
EXEMPLAR DIN *MINEI PE LUNA OCTOMBRIE*, RÂMNIC, 1776

OVIDIU EUGEN MOȚ*

Dialogul, sau vorbirea între doi, presupune existența a două unități reflexive. În cazul de față, fără pretenția de a personifica arbitrar, avem de-a face cu relația, sau comunicarea dintre bunul cultural mobil și restaurator. Această relație este potențată de măsura în care restauratorul reușește să decodeze corect informațiile transmise de obiectul pe care îl cercetează în vederea restaurării. De acest lucru este legată reușita intervenției, prelungirea vieții obiectului, conservarea sensului cultural al acestuia.

Bunul cultural mobil carte veche ne oferă informații anterioare constituirii acestuia ca obiect unitar, informații legate de momentul apariției sale ca obiect și informații legate de traseul său de la apariție până astăzi. Cartea veche este un obiect compozit: hârtia, tiparul, cernelurile, pielea, pânza, ața de coasere și sforile nervurilor, scoarțele de lemn, cheutorile metalice, toate vin să își spună povestea. Hârtia ne vorbește de moara la care a fost produsă prin atenția pe care o acordăm filigranului și liniilor de apă; caracterele imprimate (slope, ilustrații, elemente de decor tipografic) și cernelurile vin să aducă informații în plus despre tipografia, materialele utilizate de legător oferă informații legate de tehnici și metode folosite în legătorie, dar și legate strict de fiecare material în parte.

Desfacerea cărții în părțile componente ne lămurește asupra faptului că avem de-a face cu o relegare, sau cu relegarea n, că scoarțele au fost reînnoite sau reutilizate. Un ajutor în plus pentru datarea diferitelor momente de legare-relegare ni-l oferă: cercetarea scoarțelor (refaceri ale cheutorilor și posibile perforații utilizate inițial pentru ancorare corp carte, nefolosite mai târziu în acest scop); extragerea forțașului fix (surpriză: adesea mai este cel puțin unul dedesubt); desfacerea învelitorii de piele (uneori sub aceasta este cea veche); desfacerea cu atenție a hârtiei de ancorare a surplusului nervurilor la scoarțe (adesea sunt cel puțin două!); uneori chiar notițele marginale ne lămuresc asupra

---

* Muzeul Municipiului București.

momentului relegării, oferindu-ne și numele comanditarului și/sau al legătorului.

Aparent vorbim despre un dialog cu un obiect neînsuflețit, dar în realitate avem de-a face cu un spectacol polifonic: vorbim cu meșteri, calfe, ucenici, papetari, pielari, textiliști ș. a., care și-au lăsat în obiect amprenta meșteșugului lor și ne comunică metode și tehnici, ambientul unei epoci.

Obiectul ne *vorbește* și despre *bolile* de care suferă, oferind chiar soluții pentru vindecarea acestora. Iar aceste boli sunt legate de istoricul obiectului, trebuie înțelese astfel și înregistrate ca atare.

Desigur, nu întotdeauna restaurarea unei cărți vechi presupune desfacerea acesteia în părțile componente! În cazul nostru, decizia desfacerii a fost legată de faptul că aveam de-a face cu un volum fără legătură, incomplet, cu multiple probleme de conservare¹.

Istoricul ediției. În mod obișnuit, tipărirea Mineiilor urmează cursul anului bisericesc, care este legat de era bizantină. Conform acestei ere, începutul lumii a fost plasat la 1 septembrie 5509 a. Chr.² Indiferent de împărțirile anului liturgic – Perioada Octoiului (prima Duminică după Rusalii – Duminica Vameșului și a Fariseului din anul următor), Perioada Triodului (de la Duminica Vameșului și a Fariseului până la Duminica Sf. Paști), Perioada Penticostarului (Duminica Sf. Paști – Duminica Tuturor Sfinților, după Rusalii), Mineiul (cele 12 cărți ale sale) se folosesc, cu mici excepții în tot timpul anului³. Probabil Episcopul Chesarie nu tradusese *Mineiul pe Septembrie*, în momentul în care finalizase *Mineiul pe Octombrie*. Lucrul acesta pare susținut și de faptul că *Mineiul pe Septembrie* al acestei serii de *Minee* rămnice, vede lumina tiparului ultimul, în anul 1780⁴. Episcopul explică acest lucru într-o cheie politică, vizând relațiile dintre Țara Românească și Imperiul Otoman: „Am protomisit această lună în tipariu, fiindcă întru această lună au luat începere rânduialele țării, cele

¹ *Minei pe luna octombrie*, Râmnic, 1776 (Biblioteca muzeului Municipiului București, inv. 10036); dimensiuni: 31 x 21 x 2,4 cm; paginație: f 13-172; Material: hârtie cârpe cu semne de apă (Tre capello – Veneția); ștampile sau alte însemnări de proprietate: Ex-libris „R. Caracaș. București”, ștampilă ovală (f. 13); însemnări marginale de epocă: „Să se știe de când am venit la această Sfântă biserică a scaunelor, la let 1814, Popa Vasile, purtătoriu de grijă pentru toate. Și cine va ceti să zică: dumnezeu să-i ierte păcatele” (alfabet chirilic – f. 96v-97v); „Să se știe de când m-am băgat la biserica Scaunelor, Petrache Nicolescu” (alfabet latin – f. 112v); „I Nițescu, am servit la această Sf bi(serică)” (f. 159v); „I. Nițescu, De la M-rea Gârbovățul, Basarabia” (f. 167); „A. Nicolau” (f. 43); „P. Mălăcan, 1870” (f. 65); „Alecsandru Nicolescu” (f. 74);

² Ion Ionașcu, *Cronologia Documentelor din Moldova și Țara Românească*, în *Documente privind Istoria României, Introducere*, vol. I, București: Editura Academiei, 1956, p. 405.

³ *Tipic Bisericesc cuprinzând Rânduiala celor Șapte Laude, a Sfintei Liturghii, a Sfințelor Taine și a Ierurgiilor mai de seamă, precum și alte îndrumări liturgice pentru uzul Școlilor teologice, Preoților și Parohiilor din Patriarhia Română. Tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Iustinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1976, p. 11-12.

⁴ Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, Tom II 1716-1808, București, Atelierele Socec & Co, 1910, p. 267.

ce prin pace s-au așezat. A sfinților dintru această lună rugăciuni, au mișcat inima împărăției asupra cererii țării ce întru această lună au făcut; rugăciunile acestor sfinți au făcut ochiul blând al împărăției asupra ticăloasei Patrii, a căreia a binevoit a-i întări cele vechi privilegii și obiceiuri”⁵.

În literatura de specialitate sunt semnalate două ediții ale Mineiului pe Octombrie, Râmnic, 1776, cea de-a doua ediție fiind datorată nemulțumirii episcopului Chesarie de calitatea tiparului, edițiile având tipografi diferiți. În cazul de față avem de-a face cu prima ediție⁶.

Istoricul exemplarului. Potrivit însemnărilor marginale, dar și notiței lui R. Caracaș, care însoțește volumul, exemplarul a aparținut la începutul secolului al XIX-lea Bisericii Scaunelor din București, fiind utilizat în cadrul slujbelor de preotul paroh Vasile, menționat pentru anul 1814⁷. Se afla aici și în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, conform însemnărilor marginale cu alfabet latin lăsate de slujitorii bisericii – Petrache Nicolescu și I. Nițescu, acesta fiind venit „de la M-rea Gârbovățul, Basarabia”. Notițe cu semnături, lasă A. Nicolau și Alecsandru Nicolescu, altă semnătură datată fiind „P. Mălăcan, 1870”⁸. Probabil dusă cu sine de unul dintre slujitorii bisericii trecuți la monahism, cartea ajunge ulterior la Schitul Balamuci (com. Greci, jud Ilfov), de unde a fost cumpărată în anul 1957, de profesorul R. Caracaș. Cartea a fost achiziționată de Muzeul Municipiului București, intrând în inventarul general la 25 mai 1961. Deși la achiziționare volumul a fost însoțită de o notă lămuritoare întocmită de profesorul R. Caracaș, acesta a fost conservat în cadrul Bibliotecii Muzeului Municipiului București într-un dosar cu șină interbelic pe care citim însemnarea în cerneală albastră: „Octoih din 1776 (R. Vâlcea, cu interesante însemnări privitoare la bis. Scaune din Buc. 1814-1870”, alături de nr. de inventar 10.036/1961. Desigur, este vorba despre un condei grăbit, dar... scripta manent! La sfârșitul anului 2018, cartea a intrat în proces de restaurare, aflându-se în prezent la Biblioteca Muzeului Municipiului București⁹.

Stare de conservare inițială. Volum incomplet, fără legătură. Lacună pe întreg corpul cărții, în partea superioară. Depozit praf, patină vulgară, halouri apă, depozite ceară, atac fungic (*aspergillus niger*, atac inactiv, cu remanente cromatice și depozite fragmentare organism sub formă de pulberi), pete grăsimi

⁵ *Ibidem*, p. 216.

⁶ Ioan Bianu, Dan Simonescu, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830, Tom II Adăogiri și Îndreptări*, București, Atelierele Grafice Socec & Co., Soc. Anonimă Română, 1944, p. 255-256

⁷ Însemnarea din volumul de față: „Să se știe de când am venit la această Sfântă biserică a scaunelor, la let 1814, Popa Vasile, purtătorul de grijă pentru toate. Și cine va ceti să zică: dumnezeu să-i ierte păcatele” (alfabet chirilic – f. 96v-97v

⁸ Vezi nota 1 pentru însemnările marginale.

⁹ În perioada februarie-mai 2020 alături de alte bunuri culturale mobile (carte veche românească și străină, document, hartă) cartea a fost prezentată publicului vizitator al Muzeului Municipiului București în cadrul expoziției – *Restaurare bunuri culturale mobile pe suport papetar*.

puternic oxidate, lacune (inclusiv prin ardere) și fisuri marginale. La ultima relegare cusătură pe trei nervuri profilate situate, de la baza cotorului la 6, 15,3, 24,2 cm. În partea inferioară, la ultima recoasere, lăntșorul este poziționat la 3,6 cm de bază. Este documentată și o altă linie a lăntșorului la 1,6 cm de bază, fapt ce confirmă cele două momente distincte de coasere. Nu sunt evidente pe cotorul exterior trasee diferite pentru liniile nervurilor, fapt ce poate fi explicat doar prin reutilizarea la relegare a liniilor de coasere mai vechi.

Intervenție: Desprăfuire; Desfacere corp carte; Curățare uscată praf gumă polivinilică; Prelevare filigran; Fixare ștampile și inscripții marginale; Spălare și neutralizare; Completare lacune și fixare fisuri marginale; Presare; Confecționare forțate; Coasere pe 3 nervuri profilate (urmând aliniamentul cusăturii secundare: 6, 15,3, 24,2 cm. de la piciorul cărții; Încleiere, rotunjire și căptușire cotor; Coasere capitalband; Confecționare și ancorare scoarțe lemn; Croire și șerfuire piele; Montare învelitoare piele. Modelare nervuri și capișoane; Confecționare și montare cheutori alamă; Lipire forțate; Confecționarea unei cutii de protecție.

Înainte de restaurare.

Desprăfuire, desfacere volum. Desprăfuirea s-a realizat cu o pensulă de păr natural, acordându-se o atenție sporită zonei marginale, fragilizate prin atac conjugat microbial-fungic în context umed, care a dus la dispariția quasi-integrală a stratului de încheiere (fiind vorba de hârtie de tipar, încheierea originală cu gelatină era, oricum, superficială). Desfacerea volumului s-a făcut prin tăierea din interiorul caietelor a sforii de coasere (cânepă), operațiune urmată de desprinderea fiecărui caiet.

Informații obținute în această etapă: În afara verificării poziției originale a nervurilor, au fost verificate și eventualele greșeli de tipar în numerotarea filelor și a caietelor (signatura). Corpul cărții nu a suferit intervenții de completare în zona mijloacelor, și nici marginal, lipsind hârtia de completare obișnuită în multe cazuri.

Curățare uscată praf gumă polivinilică/Fixarea ștampilelor de proprietate și a însemnărilor marginale. Curățarea uscată a presupus eliminarea depozitelor de praf de pe hârtie cu ajutorul gumei polivinilice (diferite durități) și praf gumă polivinilică pentru zonele sensibile. Microscopie efectuate – x 50 și x 200 – au permis controlul operațiunii de curățare uscată. Fixarea ștampilelor de proprietate și a însemnărilor marginale, în contextul în care riscul acestora de migrare s-a dovedit mic, s-a realizat cu CMC 3%, oferind posibilitatea înlăturării soluției în mediu apos, treptat, în timpul spălării, și printr-o metodă mecanică (pensulare cu pensulă fină), la sfârșitul neutralizării.

Informații obținute în această etapă:

Filigranul hârtiei. Urmele de apă indică utilizarea a două tipuri de hârtii fine de tipar venețiene: Tre Capello și Leon¹⁰. Toată hârtia ce formează corpul cărții a fost produsă de Faustino Calcinarđi¹¹, la morile din Maina, zona Toscolano-Moderno, districtul Saló, situată pe râul Toscolano, care se varsă în lacul Benaco (Lago di Garda), pe teritoriul Republicii Venețiene¹². De altfel, aceasta este zona de producție predilectă pentru comerțul levantin cu hârtie al Serenisimei, între hârtiile comercializate numărându-se: Tre lune (special pentru

¹⁰ Hârtia Tre Cappelli și Leon, utilizată pentru tipar, produsă în special pe torentul Toscolano, era principalul produs papetar pentru comerțul cu spațiul levantin și Imperiul Habsburgic. Pentru Imperiul Otoman se producea hârtie de o calitate specială, mai plină și bine încleiată, cunoscută după filigranul *Tre Lune*. Prețul local era de 12 lire pentru topul de 480 foi hârtie *Leon* in folio (greutate 11 livre); 6 lire și 6 soldi pentru hârtia *Leon* în 4° (greutate 5 livre) și 12 lire pentru topul de hârtie *Tre cappelli* (greutate 10 livre). Cum este documentat un preț al hârtiei venețiene la Viena în aceeași perioadă cu 20% mai mare, probabil prețul de achiziție prin negustorii sibieni s-ar fi urcat până cu până la 40-50%, pentru tipografiile din Țara Românească. Scumpirea era legată în special de prețul transportului pe uscat. G. Ganzer (editor), *Andrea Galvani 1797-1855 Cultura e Industria nell'Ottocento a Pordenone*, Pordenone: Studio Tesi Edizioni, 1994, p. 28-29; <https://andrealuchesi.it/il-mercato-cartario-nella-serenissima-produzione-e-smercio/> accesat la 11 septembrie 2019, h. 8:09.

¹¹ Faustino Calcinarđi avea două mori în Maina, una cu 24 vane, alta cu 18 vane, după cum atestă un document din 1782. Giovanni Pelizzari, Ivan Bendinoni, *Vocazione economica di una comunità. Lavoro, Imprenditori, Società in Toscolano e Maderno. Paesaggi, comunità, imprenditori tra medioevo ed età moderna*, Mantova: SAP Società Archeologica SRL, 2017, p. 282.

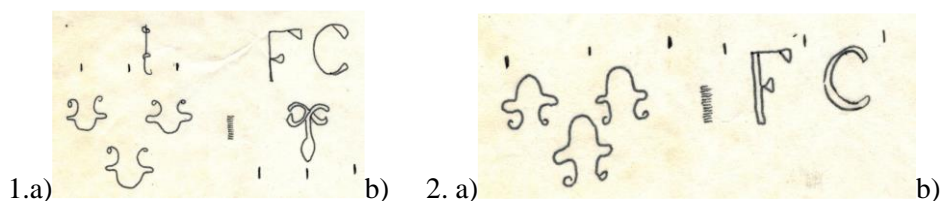
¹² Ivo Mattozzi, *Il distretto cartario dello stato veneziano. Lavoro e produzione nella valle del Toscolano dal XIV al XVIII secolo*, în: *Cartai e stampatori e Toscolano. Vicende, uomini, paesaggi di una tradizione produttiva*, (ed. Carlo Simoni), Brescia: Grafo, 1995, p. 23-65.

Imperiul Otoman)¹³ și hârtia de tipar Tre Capelli și Leon. Secolul XVIII reprezintă un moment de vârf pentru producția papetarilor toscolani. Astfel, știm că în 1782 existau 49 de mori de hârtie pe torentul Toscolano, care au produs în acel an 650 tone hârtie, din care 270 au luat calea orientului¹⁴, ajungând, după cum se vede, și în Țara Românească și Moldova. Urmele acestor mori fac deseori obiectul descoperirilor arheologice, cele mai spectaculoase relicve fiind vanele utilizate pentru putrezirea cârpelor¹⁵, dar și restul complexelor manufacturiere.

Hârtia poate proveni din mai multe topuri, dar nu dispunem de informații în ceea ce privește achiziția acesteia¹⁶. Probabil, episcopul Chesarie a achiziționat mai multă hârtie prin intermediul comercianților sibieni, urmărind dotarea tipografiei din Râmnic. Oricum ar fi, rareori avem parte în secolul al XVIII-lea să întâlnim, în producția de carte din Țara Românească și Moldova, utilizarea, pentru întreg corpul unei cărți, a hârtiei având aceeași origine.

Foaia = 1 caiet cu 8 pagini=30,8 x 40,7 cm; Grosime hârtie = 0,08-0,09 mm

Hârtie Tre Cappelli și Leon:

$Dc^{17} = 20-21$ mm; $Vcm^{18} = 13$
 Df^{19} . a) 68 x 54 mm; b) 57 x 35 mm

$Dc = 22$ mm; $Vcm = 14$
 Df . a) 30 x 38 mm; b) 20 x 30 mm

¹³ Donato Fossati, *Benacum Storia di Toscolano*, Comune di Toscolano Maderno: Ateneo di Saló, 2001, p. 134.

¹⁴ Luca Mocarrelli, *Manufacturing Activity in Venetian Lombardy, Specialized Products and the Formation of Regional Market (17th-18th Centuries)*, în: Paola Lanaro (editor), *At the Centre of the Old World: Trade and Manufacturing in Venice and on the Venetian Mainland 1400-1800*, Toronto: Centre for Reformation and Renaissance Studies, 2006, p. 317-343.

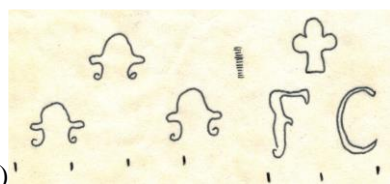
¹⁵ Lisa Cervigni, *Archeologia in Vale delle Cartiere. Quattro champagne di scavo dal 2002 al 2006*, în: "A.S.A.R. news" Notiziario dell'Associazione Storico-Archeologica della Riviera, Palazzo Fantoni, nr. 3, Settembre 2007, p. 4

¹⁶ Fapt este că în cataloagele vânilor hârtia Tre Capelli, Leon, apare alături de Tre Lune, numită "hârtia mare turcească" și hârtia albă și vânătă, sau hârtia "Boța", fiind vămuită astfel: Hârtia Leon – 30 bani/top; Tre Capelli – 21 bani/top. Informațiile privesc anii 1804, 1807 și 1811. V. A Urechia, *Istoria Românilor Seria 1800-1830*, Tom IX, București, 1896, p. 509; *Ibidem, Seria 1800-1834*, Tom XI, București, 1900, p. 250, 606, 632-633.

¹⁷ Dc = Distanța dintre căluși

¹⁸ Vcm = Număr de vârgături pe cm.

¹⁹ Df . = Dimensiune filigran. La fiecare dintre cele 7 filigrane identificate, a fost notat cu **a** – marca și cu **b** – contramarca.

3.a) b)

Dc = 19-20 mm; Vcm = 13

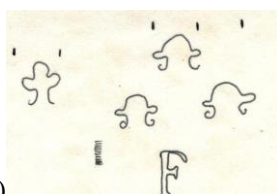
Df. a) 35 x 65 mm; b) 45 x 35 mm

4.a) b)

Dc = 21-22 mm; Vcm = 12

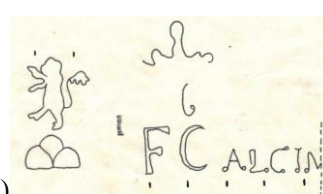
Df. a) 53 x 43 mm; 15 x 22 mm

5.a) b)

Dc = 20-21 mm; Vcm = 12

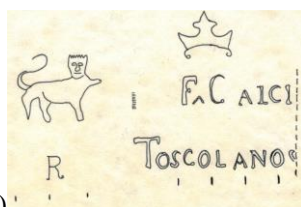
Df. a) 20 x 15 mm; b) 65 x 57 mm

6.a) b)

Dc = 20-22 mm; Vcm = 12

Df. a) 57 x 33 mm; 79 x 90 mm

7.a) b)

Dc = 20-21 mm; Vcm = 12

Df. a) 74 x 49 mm; b) 95 x 90 mm

Spălare și neutralizare. Pentru curățarea umedă, foile au fost asigurate între folii netex. Baia a presupus apă deionizată la 34°C, cu un adaos de amoniac la prima baie – 5 ml/l. Procesul de spălare a continuat prin schimbarea repetată a apei până la momentul în care, în interval de 2-3 ore, apa nu se mai pigmentează. Neutralizarea a fost realizată cu hidroxid de calciu. În urma spălării, pH-ul a urcat de la 6,1 la 7,4, proporția carbonatului de calciu crescând în hârtia uscată de la 1% inițial, la 2%.

Completare lacune și fixare fisuri marginale; Presare. După uscarea liberă a filelor (ajutată prin tamponare cu hârtie filtru după scoatere din apă), volumul a fost recolaționat, fiind pregătit pentru următoarea etapă. Completarea lacunelor a fost realizată prin metoda "la dublu", acolo unde zona marginală fragilizată prin atacul microbian-fungic a avut suficientă rezistență, și prin construcție cu vâl japonez, până la atingerea grosimii originale a hârtiei (0,08-0,09 mm), acolo unde zona rămăsese fragilă și nu permitea înlăturarea mecanică a surplusului de hârtie. Presarea a fost realizată pe masă, între folii netex, pâse și platane plexiglass, cu greutate.

Caietele colaționate după completare lacune și fixare fisuri marginale.

Coasere pe 3 nervuri profilate (urmând aliniamentul cusăturii secundare: 6, 15,3, 24,2 cm. de la piciorul cărții. Fiind îndepărtat surplusul de hârtie și foile tăiate la format, a urmat o nouă presare, și o recolaționare a corpului cărții în ordinea semnăturii caietelor. Respectând poziția inițială a nervurilor și stilul de coasere, cartea a fost cusută la gherghef pe 3 nervuri profilate de cânepă, cu ață bumbac. S-a apelat la cusătura discontinuă, pentru a evita îngroșarea cotorului.

Încleiere, rotunjire cotor; coasere capitalband și căptușire cotor. Coaserea a fost urmată de altă presare intermediară, apoi s-a trecut la încleierea cotorului, cu corpul cărții prins în presă. După uscare, a fost rotunjit cotorul cu ciocanul de lemn. A urmat coaserea capital-bandului pe miez de cânepă, cu ațe bumbac de două culori, prin străpungerea caietelor în zona lăntișoarelor. Ulterior, cotorul a fost căptușit cu pânză și hârtie.

Coasere capital band și căptușire cotor.

Operațiuni preliminare legării: Confecționare și ancorare scoarțe lemn; confecționare învelitoare; confecționare cheutori fixe și mobile și curelușe.

- Confecționarea scoarțelor: acestea au fost confecționate din lemn de tei, cu grosimea de 0,5 cm. Au fost șlefuite marginal în unghi de 45° (la interiorul scoarței) și 70° la exterior, către cotor;
- Confecționare învelitori: a fost croită o bucată piele vițel tăbăcită vegetal, prin tăierea la dimensiuni (învelitoare scoarțe, cotor și ainșlag);
- Confecționare cheutori fixe și mobile: acestea au fost realizate din tablă de alamă de 0,8 mm (cheutori mobile) și 0,5 mm (cheutori fixe, sau prize). Curelușele au fost realizate din piele vițel tăbăcită vegetal, tăiate la formatul dorit, fiecare curelușă fiind formată din 2 bucăți piele, lipite cu pap pe carnație, cu grenul în exterior.
- Confecționare forzațe din hârtie de cârpe: tăiere la format.

Montare învelitoare piele. Modelare nervuri și capișoane. Înainte de lipirea învelitorii au fost executate următoarele operațiuni: pieptănare nervuri; ancorarea scoarțelor prin intermediul hârtiei de translare. Lipirea învelitorii a presupus: prinderea cărții în presă, cu cotorul exterior liber; umezirea pielii în repetate rânduri, prin pulverizare; încărcarea cu pap pe carnație (operație repetată); plantarea învelitorii pe cotor, modelare cotor (modelare nervuri, prin presiune și netezire cu fălțuitorul; scoaterea cărții din presă, întinderea învelitorii pe scoarțe, realizarea ainșlagului și modelarea finală a capișoanelor; asigurarea uscării controlate, prin înfășurarea în pânză bumbac, strângere cu sfori bumbac în zona nervurilor (cu tub carton la tranșa frontală).

Aplicarea învelitorii de piele și modelarea nervurilor.

Montare cheutori, lipire forțate, confecționare cutie de protecție. Ultimele etape au vizat montarea curelușelor și a cheutorilor confecționate din alamă, lipirea forțată și confecționarea unei cutii de protecție. Cutia de protecție a fost confecționată din carton neacid, fiind îmbrăcată cu pânză de in și captușită cu hârtie pH 8.

Fotografii finale.

THERAPEUTIC DIALOGUES: ON THE VERGE OF RESTORING A COPY OF *MINEI ON OCTOBER*, RÂMNIC, 1776

Abstract

Restoration of the old book - *Minei pe octombrie*, Râmnic, 1776, Râmnic, 1776 in the Laboratory of restoration paper, leather, parchment of the Museum of the Municipality of Bucharest offered information related to: the original sewing and binding techniques; object history; the import of paper from the *Țara Românească* from the end of the 18th century.

The book was restored in the spirit of the time, according to the preserved information and the cultural sense of the object.

Keywords: old book restoration; book link; watermark.